

організація дочерніх лабораторій в периферійних університетах, деякі з яких виросли в самостійні наукові підрозділи вузів, маючи значительні наукові та педагогічні досягнення. Так, організована при нашій підтримці Лабораторія дисперсних систем при кафедрі загальної фізики Поморського державного університету стала ведучою в країні в даній області фізики. Вона має свою аспірантуру, є науковою базою випускаючої кафедри загальної фізики, видає свій збірник трудов, щорічно публікує понад 15 наукових статей.

Створення практикумів (загальних і спеціальних) зазвичай дуже складно в силу того, що вимагає немаленьких матеріальних та трудових витрат. Тому, тільки в симбіозі науки та освіти ми бачимо можливість створення подібних практикумів. Саме так і відбувається в МПГУ, так і в ПГУ. Незважаючи на те, що цей достатньо великий запит ми тут не розглядаємо, відсилаючи читача до [2].

Болонська конвенція передбачає перехід освіти на двохступеневу систему. Залишаючи в стороні питання про доцільність такого підходу в педагогічній сфері, розглянемо характер взаємодії наукової діяльності кафедр другої ступеня освіти — магістратури. По нашому переконанню, саме в цьому випадку подібне взаємодія реалізується найбільш оптимальним чином. Магістрант з перших днів навчання залучається до планової наукової діяльності, отримує наукового керівника та починає дослідницьку роботу, яку зможе продовжити, вже навчаючись в аспірантурі. Досвід показує, що такий підхід є дуже продуктивним. Закінчивши магістратуру студенти мають значительний науковий задел, який вони використовують, вже в аспірантурі. Крім того, навчання в магістратурі дозволяє їм отримати також спеціальність «викладач вузу». Зрозуміло, програми навчання в магістратурі містять цілий ряд нормативних та спеціальних курсів, які в певній мірі визначаються напрямками наукової роботи кафедр. Подібне навчання магістрантів є дуже продуктивним; вони отримують не тільки спеціальну підготовку, але й широкі фізичні знання, в тому числі в області сучасної фізики.

Фактично все сказане вище ще в більшій мірі стосується і аспірантури, розвиток якої становить важливу частину принципів Болонської конвенції.

Введення в РФ Європейської Системи Переводу кредитів (зачетних одиниць) (ECTS), що застосовується в європейських університетах, — справа майбутнього. Однак уже зараз ми повинні готуватися до її введення, використовуючи для цього в тому числі й традиційні зачетні форми — курсові та дипломні роботи, бака-

лавські та магістерські дисертації тощо. Естественно, що результати наукових досліджень, які виконуються в кафедрі, входять до цих робіт органічною частиною [3].

Звернемо увагу, що в останні роки студенти та школярі надають перевагу письмовим реферативним роботам, присвяченим тому або іншому розділу фізики, або певному фізичному явленню, комп'ютерні презентації. Їх створення в програмі Power Point нескладно і може бути легко освоєно. З іншого боку, використання комп'ютерних засобів для створення зачетних робіт викликає великий інтерес студентів, що призводить до кращого засвоєння навчального матеріалу. Підкреслимо також, що створені студентами презентації можуть бути в подальшому використані в навчальних цілях. Подібні зачетні роботи в подальшому можуть бути використані і як зачетні одиниці-кредити, хоча методика такого використання поки не розроблена.

Аспірантура та захист дисертацій — важливі частини освіти, які визначаються Болонською конвенцією. Без використання всіх можливостей потенціалу кафедр функціонування аспірантури неможливо. Цей висновок настільки очевидний, що тут його не варто обговорювати.

Описані вище принципи розвитку вузовської науки в період переходу до Болонського процесу не повинні вичерпуватися. Мета даної роботи — не стільки навчити колегу, як слід поступати, скільки заохотити до цього — думати про це. Часу у нас мало, і слід зробити максимум, щоб перехід до нової системи освіти виявився кроком у підвищенні його рівня, а не черговою модернізацією освіти, яка не призводить до покращення останньої.

Список використовуваних джерел:

1. *Байдєнко В.І.* Болонський процес. Курс лекцій. — М.: Логос, 2004.
2. *Ільїн В.А., Смирнова Л.Н., Сивоклоков С.Ю., Федорова Ю.В.* Комп'ютерне моделювання процесу взаємодії частин високих енергій (лабораторна робота) // *Преподавание фізики в вищій школі*, 1999. — М. — №16. — С.32-38.
3. *Ільїн В.А., Михайлишина Г.Ф., Моркотун А.А.* Курсові роботи по сучасній фізиці в педагогічному вузі. Актуальні питання викладання фізико-технічних дисциплін. — Пенза, 2004. — С.82-85.

The basic aspects of intercommunication of teaching and science in a Bolonsky user structure in a pedagogical institute of higher are exposed in the article.

Key words: teaching of physics, science, Bolonsky process, special course, practical work.

Отримано: 30.04.2005.

УДК 378.12

В.А.Іванець, О.А.Мірошніченко

Чернігівський інститут інформації, бізнесу і права МНТУ

ПРОФЕСІЙНА ОСОБИСТІСНА ПІДГОТОВЛЕНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЯК ЯКІСНИЙ АСПЕКТ НОВОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПАРАДИГМИ

Подана стаття присвячена проблемі особистісної підготовки викладачів вищого навчального закладу, що закладено у назві статті. Стаття також стосується питань якісної підготовки студентів відповідно до сучасних вимог Болонського процесу.

Ключові слова: здатність до адаптування до професійної діяльності, спроможність викладача до самовизначеності, послідовність якості у фахових дисциплінах, динамічність професійного розвитку особистості викладача, дієвість контролю.

Характерною рисою сучасної цивілізації є суттєве оновлення усіх сфер суспільного життя. Проблеми виховання, формування духовно-моральних якостей особистості, її соціалізації в суспільстві завжди були і залишаються одними з головних у виборі шляху су-

спільства. Безумовно, їх психолого-педагогічний дискурс є найважливішим у визначенні стратегії державної політики. Наразі ми є свідками зародження нової парадигми духовності, зумовленої небувалим раніше пробудженням громадянської свідомості.

Тому проблеми виховання, формування особистості в сучасному інформаційному суспільстві, підготовка молоді до життя в умовах демократії, в громадянському суспільстві постають не риторично, вони вимагають адекватного розв'язання, перекладу на мову проблемного поля педагогічної і психологічної науки. Невідкладними мають бути пошуки відповідей на виклики глобалізації, утвердження в нових реаліях національної свідомості, патріотично налаштованої і відповідальної особистості. Вони вимагають запровадження демократичних засад в освіті, перетворення її у багатовимірну систему формування цінностей, що поєднує традиції і новачі, загальнолюдське і національне (етнічне), сталий і прогресивний розвиток. Наукові дослідження повинні сприяти розвитку таких педагогічних систем, які допомагали б і педагогам, і молоді в сучасних умовах обрати той шлях, який найбільше відповідає внутрішній сутності людини на засадах гармонізації, узгодженості, вираженості.

Система вищої освіти останнім часом докорінно перебудовує навчальний процес, орієнтуючись на індивідуальні освітні потреби людини і розвиток її творчого потенціалу. Тому науковцям необхідно зосереджувати свої зусилля головним чином на психолого-педагогічних проблемах удосконалення навчально-виховного процесу в напрямі адаптації до стандартів європейського освітнього простору, реалізації нормативних положень і декларацій Болонського процесу.

Практика освіти потребує сьогодні адаптації до нових ціннісних освітніх установок, які постійно змінюються, та розробки прийняття нової освітньої парадигми. Саме проектування освітнього середовища дозволяє реалізувати ідею саморозвитку освітніх систем, сформувати особистість, здатну орієнтуватися в розмаїтті протиріч сучасного світу, визначити свій власний шлях саморозвитку, самонавчання і самовизначення у професійній кар'єрі.

Досвід впровадження освітніх та педагогічних інновацій підтверджує, що у вищих навчальних закладах у процесі вдосконалення навчального процесу ставляться головні завдання:

- 1) технічної, технологічної та організаційної модернізації освітнього процесу;
- 2) удосконалення змісту програм і курсів;
- 3) технологічної перепідготовки викладачів та управлінських структур ВНЗ.

Перше завдання розв'язується за рахунок впровадження стандартних інноваційних технологій і методик, які адаптуються до вимог та рівня апаратно-організаційного забезпечення у конкретному навчальному закладі.

Реалізація другого завдання забезпечується шляхом конструювання змісту освіти відповідно до наукових, технологічних та практичних досягнень науки і практики з урахуванням замовлень галузей народного господарства.

Третій аспект залежить від здатності викладача до опанування методикою та його психолого-педагогічної готовності до прийняття відповідних змін. Впровадження у навчальний процес нових педагогічних та інформаційних технологій — це насамперед, перехід вищого навчального закладу до нового якісного стану, який потребує перепідготовки викладачів, оскільки частка всіх інноваційних процесів залежить від творчої активності педагогічного колективу. Доля технологічних інновацій у вищому навчальному закладі значною мірою залежить від становлення суб'єктності педагога, тому що особистість викладача та його світоглядні установки безпосередньо позначаються на змісті освіти.

Сучасному вищому навчальному закладу потрібний викладач з іншою типологічною структурою особистості. Це повинен бути суб'єкт лабільний, спроможний до саморозвитку і самовизначення в ситуації, що постійно змінюється, відкритий до соціального замовлення освіти.

Вчені виокремлюють три обов'язкових умови для засвоєння будь-якої педагогічної інновації: розуміння, рефлексія та особистісна підготовленість, тому власне особистісна підготовленість до використання нововведень у навчальному процесі і стає головним гальмом впровадження нових технологій.

Ефективність будь-якої системи освіти закладена саме в професійному потенціалі викладацького складу ВНЗ, та навчально-методичному забезпеченні і організації навчального процесу, що знаходить свій розвиток в підготовці студентів [3, с.13].

Згідно з Болонським процесом і програмним документом ЮНЕСКО 1995 року поняття «якість» має три аспекти освітньої діяльності: якість персоналу, якість підготовки студентів та якість інфраструктури і «фізичного учбового середовища» ВНЗ з комп'ютерними матеріалами і сучасними бібліотеками [2, с.151]. Стратегію діяльності та якості педагогічного процесу ВНЗ зумовлюють забезпечення впровадження системи стандартів, де визначальну роль відіграють освітньо-кваліфікаційні характеристики фахівця та освітньо-професійна програма його підготовки. Методологія діяльності, як основа у побудові навчального процесу, створює найкращі умови для реалізації міждисциплінарності у змісті навчання і для вироблення нових підходів до реалізації принципу фундаментальності та якості підготовки студентів.

Концепція інноваційної освіти повинна увібрати в себе інші методології для досліджень, проектування, розвитку персоналу, педагогічного менеджменту. Аспекти вказаної концепції надають багатогранність викладацької діяльності фахівця щодо його гуманістичного, діяльнісного, світоглядного та особистісного підходу, відповідно до якого інноваційна освіта надає особистості більше можливостей для розвитку її само визначеності [3, с.53-55].

Одна з особистісних функцій професійного фахівця є його **здатність адаптування до професійної діяльності, самовдосконалення** та подальшого розвитку свого потенціалу. Наступним етапом удосконалення своєї професійності у фахових дисциплінах є **спроможність викладача до само визначеності творчого підходу щодо надання якісних обсягів знань** природничо-математичних та економічного спрямування предметів.

Для забезпечення якісної сторони навчального процесу слід орієнтуватись на процедуру прогнозування — освітню доктрину професора, д.п.н. Атаманчука П.С., як науково визначену систему теорій, поглядів, цінностей для подальшої орієнтації їх освітніх пріоритетів і механізмів впровадження на державному рівні. При цьому необхідно керуватись трьохкомпонентною структурою: глобальної цілі діяльності, плану (стандарту) діяльності та управління [4, с.257].

Студенти повинні орієнтуватись на систему орієнтирів — маршрутну карту фахових дисциплін. Контролем засвоєння студентами, як визначає доцент, к.п.н. К.К.Коновалова, в їх освітніх пріоритетах, в теоретичних і практичних знаннях є тестування. Психологічний прийом попереднього ознайомлення студентів з учбовим матеріалом через викладання структурно-логічної схеми фахових дисциплін, дозволяє педагогічний процес навчання перетворити в педагогічний менеджмент [4, с.263-264].

Кредитно-модульна технологія навчання передбачає повне засвоєння знань та умінь за робочими програмами та методичними розробками ВНЗ відповідно до вимог Болонського процесу, а також спеціального навчання і перепідготовки науково-педагогічних працівників вищої школи, їх професійно-кваліфікаційного просування, резерву фахівців та керівників [2, с.180]. І саме якісне управління розвитком персоналу, **послідовність якості у фахових дисциплінах** дозволяє повністю досягти головної мети освітнього процесу — підготовку висококваліфікованого всесторонньо роз-

винутого фахівця у своїй галузі професійної діяльності. Професійна діяльність викладача ВНЗ передбачає наявність у нього могутніх інформаційних, організаційних, інноваційно-технологічних і інших ресурсів. «Викладач вузу — це головний суб'єкт інноваційної діяльності вищої школи; специфічна соціально-професійна група нашого суспільства й особлива категорія в соціальної структури вузівських кадрів» [2, с.176].

Динамічність професійного розвитку особистості викладача є рушієм навчального процесу ВНЗ і результатом дієвості Болонського процесу. Його підтримує новий інформаційно-технологічний вид забезпечення навчального процесу — це дидактичний комплекс інформаційно-технологічних цілісних систем педагогічних програмних засобів навчальної інформації для її використання у локальних комп'ютерних мережах ВНЗ і у дистанційному навчанні студентів [1, с.172-173].

Болонський процес націлює викладачів на підвищення своєї майстерності, яка повинна бути на рівні професіоналів. Крім запланованих і запрограмованих процесів навчання та обсягів знань, викладач повинен йти по маршрутній карті свого розумового потенціалу, ерудиції, що дасть можливість йому більш раціонально орієнтуватись у навчально-методичному процесі, хронології викладання предмету, більш ефективно і на вищому рівні, відповідно до сучасних вимог професійного викладання, подавати навчальний матеріал в обмежений час. Це позитивно впливає на засвоєння поданого матеріалу студентами, на його якість, що в майбутньому може дати творчі та прогресивні результати у повсякденній роботі фахівця в процесі його становлення та розвитку. А важелі впливу на якість викладання в Чернігівському інституті інформації бізнесу і права найрізноманітніші.

Це — дієвість контролю. По-перше, чітке дотримання послідовності науково-методичного викладання предметів за спеціальністю, що відображено у структурно-логічній схемі, розробленій і запровадженій протягом двох років на кафедрі економіки і менеджменту.

По-друге, раціоналізація планування і модернізація регулятивно-виконавської діяльності за рахунок впровадження педагогічного менеджменту; підвищення компетенції контролю з боку учбової частини інституту зі зміщенням акцентів на кінцевий результат; впровадження нової етики управління з розвитком діалогічних стратегій впливів на всіх суб'єктах освітнього процесу і створенням в педагогічному колективі атмосфери творчої активності [2, с.172-173].

Саме з цієї причини введення нової педагогічної парадигми потребує індивідуалізації професійного навчання.

Крім того, якісне виховання, навчання і розвиток особистості на всіх етапах її життєвого шляху без перебільшення є стратегічним ресурсом держави і кожної людини. Тому на даному етапі необхідно всебічно сприяти вітчизняній освіті, підвищувати її ефективність на методологічних засадах гуманної, демократичної педагогіки, яка відповідає потребам розвитку окремої людини і суспільства в цілому.

Список використаних джерел:

1. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За редакцією В.Г.Кременя. Авторський колектив: М.Ф.Степко, Я.Я.Болюбаш, В.Д.Шинкарук, В.В.Грубінко, І.І.Бабін. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2004. — 384 с.
2. Проблеми модернізації освіти України в контексті Болонського процесу: Матеріали першої Всеукраїнської науково-практичної конференції. — Київ, 20-21 лютого 2004 р. / Редколегія: І.І.Тимошенко (голова) та ін. — К.: Видавництва Європейського університету, 2004. — 197 с.
3. Слеткань З.І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: Навчальний посібник. — К.: Вища школа, 2005. — 239 с.: іл.
4. Міжнародна конференція «Стратегія якості у промисловості і освіті» (3-10 червня 2005 р., Варна, Болгарія): Матеріали / Упорядники Хохлові Т.С., Ступак Ю.О., Носко О.А. — Дніпропетровськ: Пороги, 2005. — 464 с.
5. Журавський В. Основні завдання вищої школи щодо реалізації в Україні принципів і завдань Болонського процесу // Вища школа. — 2004. — №1. — С.42-44.
6. Стандарти вищої освіти у контексті болонської декларації // Освіта України. — 2004. — №42-43. — С.6.
7. Циган Т.В. «Болонський процес» — путь к созданию единой европейской системы высшего образования // Теория и практика управления. — 2004. — №9. — С.47-56.
8. Якименко Ю. Кредитно-модульна система як важлива складова інтеграції вищої освіти України до загальноєвропейського освітнього простору // Вища школа. — 2004. — №1. — С.50-62
9. Колот А.М. Реалізація засад Болонської декларації при підготовці фахівців економічного профілю // маркетинг в Україні. — 2004. — №3. — С.59-67.

This article is devoted to problem of professional personal preparatory of the instructors that was laid in the name of the article. Article contains too the questions of the professional quality training's of the students in topical conformity with Bologna process.

Key words: dynamics of the professional development of the instructor's personality ability for adaptation to the professional activities, aspiration of the instructor for constitute oneself, succession of the quality of the leading disciplines, effectiveness of the control.

Отримано: 2.06.2005.

УДК 372.853+159.9

Н.О.Мітус, В.Ф.Савченко

Чернігівський державний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка

РОЛЬ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ

У статті розкрито результати дослідження особливостей використання комп'ютерних ігор сучасними підлітками. Передбачається можливість їх застосування в навчально-виховному процесі з фізики в основній школі.

Ключові слова: комп'ютерні ігри, навчання фізики, формування особистості, навчання фізики в основній школі.

Одним з основних завдань розвитку сучасної освіти є впровадження таких освітніх технологій, які б максимально сприяли формуванню і розвитку активної, ініціативної особистості, здатної творчо підходити до вирішення поставлених завдань. З огляду на це, досить поширеною є розробка і впровадження різноманітних підходів до реалізації освітніх завдань, спрямованих на виховання і розвиток творчої активності та ініціативності підлітка.

Одним із таких підходів є використання ігрових технологій навчання.

На сьогодні, спроби успішно використовувати гру або ігрові елементи в навчально-виховному процесі різних рівнів освіти, здійснено і описано у ряді праць науковців-дослідників різних спеціальностей. Серед таких можна виділити роботи О.П.Яновської, Т.А.Губенка, Л.В.Лохвицької, В.М.Захарова, М.І.Менчинської, Н.В.Андрощука, Т.А.Шукурова, І.М.Куліш,